

Klimatická kríza ako spoločenský problém

Odborný workshop

5.12.2024

Staré Lýceum, Bratislava

[Panelová diskusia](#)

[World café](#)

[Očakávania a úlohy](#)

[Prílohy](#)

Workshopu sa zúčastnilo 35 ľudí z vedy aj praxe, ktorí sa venujú spoločenským aspektom klimatickej krízy. Boli medzi nimi ľudia zo štátnych inštitúcií, samospráv, vedeckých pracovísk aj z mimovládneho sektora. Cieľom bola výmena skúseností a načrtnutie tém vhodných na ďalšie podrobné rozpracovanie v budúcnosti.

Panelová diskusia

Prezentácie jednotlivých panelistov a panelistky sú umiestnené v prílohách na konci dokumentu.

Tomáš Chabada: Čo si myslia o klimatických opatreniach chudobní a zraniteľní?

Matej Fabšík: Ako nahrádzať uhlie a zemný plyn vo vykurovaní?

Jakub Csabay: Marginalizované rómske komunity - príklady dobrej praxe.

Andrea Figulová: Sociálno-klimatické opatrenia v zariadeniach sociálnej starostlivosti.

| Nadace OSF

| glopolis

Obyčianske združenie Priatelia Zeme-CEPA ďakuje za finančnú podporu od Európskej únie. Za obsah zodpovedajú autorčiky. V žiadnom prípade nereprezentuje oficiálne stanovisko Európskej únie, CINEA ani iných donorov.

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
PRAGUE
Czech Republic | Slovakia | Hungary

World café

Zápis obsahuje päť vopred definovaných tém diskusie. Pod každou sa v odrážkach nachádzajú zachytené myšlienky diskutujúcich v približnej podobe tak, ako odzneli. Tento zápis bude slúžiť ďalšiemu rozvíjaniu načrtnutých tém.

1. Klimatická zmena a jej dopady na jednotlivca

Vplyv klimatickej zmeny na fyzické a duševné zdravie (napr. úzkosť spojená s klimatickou krízou, dopady tepla a znečistenia). Schopnosť národných a regionálnych politík zmierňovať tieto dopady.

Zmena životného štýlu a každodenné návyky (stravovanie, mobilita, spotreba). Ako môže štát či samosprávy stimulovať zmenu životného štýlu?

Úloha vzdelávania a informovanosti pri budovaní odolnosti voči klimatickým zmenám (jednotlivci, komunity). Trénovanie praktických zručností. Vplyv tradičných a nových médií (sociálne siete).

- Súvis **kvality života a duševného zdravia**: Narastá počet ľudí s duševnými ťažkosťami a vidíme prepojenie medzi spôsobom nášho života (kvalita vzťahov, uspokojovanie potrieb...) a narastaním týchto ťažkostí. Prejavuje sa to výrazne aj u rôznych zraniteľných ľudí/skupín.
- Dôležitou témou je otázka dostupnosti služieb.
- Ako prinášať ťažké témy a komunikovať s ľuďmi, že nám na nich záleží a súcitíme s nimi.
- **Samosprávy** a menenie návykov ľudí: Samosprávy sú ľuďom najbližšie, aj drobné zmeny v prostredí ohľadom klímy sú užitočné a zrejme aj efektívne, a tým formujú správanie ľudí.
- Využiť silný **vplyv detí na rodičov**: Deti sú zo školy dobre environmentálne vzdelané.
- **Dopady klímy** na zdravie väčšieho celku, resp. skupiny: Úplne nepreskúmané dosahy na fyzické zdravie, najmä u menej priamych „klimatických“ aspektov plus prítomný problém energetickej chudoby;
 - Program Zdravé regióny: Nemajú však kapacity aj na tieto témy a nastáva otázka: Budú to chcieť?
 - Národné projekty „Kvalita ovzdušia PopulAir“ a „Kvalita zdravia“ o sebe vzájomne nevedia, preto je potrebný **networking, prepojené databázy** atď.

- Veľký projekt o **sociálnej izolácii** a osamelosti (zaznamenaný nárast po epidémii): Je tu potreba získať/zbierať dáta; taktiež súvis s duševným zdravím – nepreskúmaný (viď predošlý bod)
- **Existenčné problémy**: V marginalizovaných rómskych komunitách majú o dosť iné, existenčné problémy ako klímu a jej bezprostredný dosah, riešia skôr jedlo, kúrenie, či sexuálne zneužívanie. Riešením by bolo pôsobiť cez akčné skupiny, vzdelávanie učiteľov/učiteľiek, atraktívne zážitkové vzdelávanie detí.
- Veľkou príležitosťou je informovanie cez **média**: Ľudia majú malý priestor, aby sa k nim dostávali klimatické témy. Vysielať pravidelne dokumentárne filmy, najmä vo verejnoprávnej TV, pútavou a zrozumiteľnou formou cez aktuálne problémy zo sveta aj u nás.
- Správny **naratív**: Komunikovať, čo funguje.
- Dôležitý je aspekt **spájania komunit**.
- Klimatické zmeny zvyšujú **agresivitu a konflikty**, čo vyžaduje systémové zmeny. Niektoré ľudské práva, ako právo na vodu, bývanie či zdravotnú starostlivosť, by mali mať prednosť pred individuálnymi potrebami. Súčasná spoločnosť je zameraná na konzum a fosílnu palivá, čo zhoršuje situáciu. Potrebné sú okamžité riešenia, keďže klimatické zmeny, ako otepľovanie Stredomoria, spôsobujú migráciu. Spoločnosť však často reaguje bariérami a šovinizmom blahobytu. Problémom je výchova k nadmernej spotrebe, no mladá generácia začína meniť postoje.
- Dilema: Čo zmeniť prvé: systém alebo jednotlivca? Oboje
- Súčasný systém, vrátane rodín a médií, vychováva deti v presvedčení, že každá generácia sa musí mať lepšie ako tá predošlá, čo naráža na realitu. Namiesto toho by sme ich mali viesť k tomu, že zmyslom vzdelania nie je **zvyšovať nároky**, ale ich znižovať pre udržateľné prežitie. Doterajší ministri však uprednostňujú prispôbovanie vzdelávania trhu, čo vedie k „tvorivej pásovej výrobe“. V rodinách je možné tento prístup zmeniť a vychovávať deti s realistickými očakávaniami, čo im v živote prináša výhodu.
- Rastúca **závislosť od technológií** znižuje schopnosť ľudí reagovať v krízových situáciách, ako ukázala situácia v USA po hurikáne – lekári zlyhávali pri diagnostike a mládež mala problémy s komunikáciou pre výpadky sietí. Napriek tomu svoju závislosť ďalej prehľbujeme, hoci s rastúcimi teplotami budú výpadky čoraz častejšie.
- Ponúknuť **katalóg dobrých riešení** pre každú úroveň – lokálnu, regionálnu, globálnu.
- „Hľadá sa slovenská Gréta“: Forma vzdelávania by mala zahŕňať uvedomenie si širších súvislostí a praktického významu toho, čo sa učíme, spolu s otázkou, ako môže jednotlivec prispieť.
- **Fenomén klimatickej úzkosti**: Deti sú senzitívne a často prežívajú klimatickú úzkosť, preto sú užitočné iniciatívy ako klimatické kaviarne/tematické kluby,

kde sa môžu vyzprávať. Je dôležité komunikovať konkrétne kroky, nie globálne apokalyptické scenáre, a diferencovať prístup – mladí často chápu vážnosť problému, zatiaľ čo iní si ho ani neuvedomujú. Mnohé témy navyše vnímajú sprostredkovane, čo zdôrazňuje potrebu jasnej a zrozumiteľnej komunikácie.

- Keďže má **štát** motiváciu a vynucovacie nástroje, mal by tieto témy primárne riešiť on.
- **Katalóg kríz a problémov:** Polícia ako služba verejnosti vs. represia; Plánovanie budúcnosti mladých na Slovensku vs. v zahraničí (úplne iná kvalita), Požiadavky na všetky úrovne verejnej správy, aby spoločnosť fungovala.
- Vnímanie štátu a samospráv by malo byť viac prepojené, napríklad na príklade fontány na Námestí slobody v Bratislave – ide o iniciatívu mesta, ktorá ponúka **účinné klimatické riešenie pre jednotlivcov**. Verejný priestor, budovaný z daní, by mal slúžiť všetkým, vrátane chudobných, no hrozí jeho privatizácia. Je dôležité zdôrazňovať, že nič nie je zadarmo a vysvetľovať, ako verejné politiky ovplyvňujú život ľudí. Rovnako je potrebné vzdelávať deti k identite a posilňovať ich vzťah k Slovensku cez verejné projekty a iniciatívy.
- **Krízové riadenie** musí byť prepojené na všetkých úrovniach a zahŕňať efektívnu preventívnu informovanosť. Tá by sa mala dostať ku všetkým, vrátane starších ľudí, napríklad prostredníctvom SMS správ cez operátorov.
- Klimatická úzkosť poukazuje na potrebu väčšieho **komunitného zapojenia**. Mnohí ľudia vnímajú klimatické problémy, ale cítia sa osamelí, preto je dôležité o klíme viac diskutovať na komunitnej úrovni. Iniciatívy ako **komunitné záhrady** majú veľký potenciál pre organizovanie, vzdelávanie a zapájanie mladých. Rovnako nevyužitý je potenciál seniorov, ktorí môžu byť aktívnejší najmä v menších obciach. **Kostoly a kongregácie** ukazujú príklad, ako by sa mohli vytvoriť komunitné centrá aj v mestských častiach. Transformácia existujúcich osvetových centier a domov kultúry na **moderné komunitné priestory** by bola dôležitým krokom.
- Potreba systematicky budovať **environmentálne vzdelávanie**, budovanie odolnosti. Na Slovensku je cca desiatka ekocentier pre deti vs. v ČR 200+ je tam systémová podpora štátu pre envirovýchovu.
- Ako pracovať s mužmi stredného veku a technického vzdelania („technokrati“), ktorí často preferujú technické riešenia a sú ovplyvnení rodovými stereotypmi, si vyžaduje špecifický prístup. Nárast ich volaní na linky dôvery naznačuje potrebu podpory a lepšej integrácie do spoločenských zmien.
- Deliberatívne participatívne rozpočty viac-menej vyšumeli.

Pozitívne príklady:

- Kluby Nezábudka, kde prebiehajú stretnutia na posilnenie lokálnych komunit 1-krát týždenne.
- Nitra: Rozbiehajúci projekt o súvisi medzi mentálnym zdravím a klimatickou zmenou; majú dosť silné povedomie o chorobách súvisiacich s klímou; ako pracovať s touto témou u študentov/iek medicíny keďže pri nich vieme tieto info dostať priamo k pacientom/kám (pozitívom je, že témy sú veľmi zaujímavé aj žiadané pre ich diplomovky).
- Človek v ohrození už dlhšie robí globálne vzdelávanie v žurnalistike.

2. Chudoba a klimatická zmena – Sociálny klimatický plán

Prepojenie energetickej, dopravnej a klimatickej chudoby s environmentálnou spravodlivosťou. Opatrenia na znižovanie chudoby; predchádzanie rozširovania vrstvy ľudí ohrozených chudobou.

Riešenia na podporu zraniteľných skupín pri adaptácii na klimatické zmeny. Príklady lokálnych projektov a partnerstiev na zmiernenie klimatických dopadov a posilnenie sociálnej spravodlivosti.

Spolupráca verejného, súkromného a neziskového sektora pri riešení klimatickej chudoby na úrovni miestnych samospráv a VÚC.

Uplatniť tieto princípy pri tvorbe riešení aplikovateľných na rôznych úrovniach:

- **Good practices:** Mať pripravenú veľkú mozaiku fungujúcich riešení z rôznych inštitúcií tzv. **katalóg riešení** (certifikovaných projektov- koľko peňazí by to stálo, energetické a hygienické hodnotenia), ktorý by sa priebežne dopĺňal.
- Mať pripravené **nízko-rahové riešenia**, popri komplexných, svojpomocných riešeniach.
- Určiť si **minimálnu úroveň** (škálovanie) zmyslu týchto riešení s citom pre technické parametre, aby boli energeticky suboptimálne. Nejde nám o minucie celého balíka peňazí, ktoré by nevyriešili vecné problémy.
- Je potrebná **adresná pomoc**, aby sa fond nepoužíval tam, kde to nie je potrebné (napríklad pre strednú vyššiu triedu), nenadhodnocovať sociálny aspekt.
- Potrebný **audit**, aby sme zohľadnili technické parametre a neškodili z hygienického hľadiska (plesne, znehodnotenie stavby) - Nešetriť na obnove!

- Za riziko sa považuje poskytovať financie priamo do regiónov, keďže nemajú odborné kapacity a následne sa podporujú nezmyselné projekty, ktoré neriešia problémy v regióne. **Pristúpiť na decentralizáciu**, ale dať si pozor na implementáciu projektov.
- Nevyhnutná je **osвета a vzdelávanie**, ktoré môže prispieť k rozhodovaniu aj napríklad medzi majiteľmi bytov/domov na pochopenie efektívnosti riešení.
- **Rozdeliť konkrétne úlohy** v koncepciách - hoci máme k dispozícii materiály, prakticky stojíme na mieste, len sa obmieňajú definície ale nehovorí sa konkrétne o tom, kto má realizovať zmeny. Presun od sociálneho charakteru (komu pomôcť) k praktickému realizovaniu.
- Rast cien v **klimaticky prispôsobených štvrtiach v mestách** vytláčajú chudobnejších a prispievajú k gentrifikovaným územiám. Do budúca budú viac dopytové zelené štvrte a ceny v betónových pôjdu dole, čo spôsobí opäť marginalizované oblasti v meste.
- Nastaviť **environmentálne životné minimum**, nielen finančne ale aj materiálne - právo na život, vodu, potravu a energeticky odolnejšie bývanie.
- Je potrebná **mentálna zmena ľudí**, aby pochopili, že degrowth je potrebný. Zároveň zmena zručností (od detstva sme učení na konzumné správanie), mladšia generácia sa už začína meniť, preto je potrebné cez ňu komunikovať dôležité veci (napr. vodu).
- **Klimatická migrácia**, ktorú spôsobí nehostinné prostredie. Začať o tom komunikovať s verejnosťou.
- **Ako nastaviť kľúč financovania**: Stredná vrstva versus chudoba? Ako by sa mali financie použiť a redistribuovať. Má to byť kombinácia plošných riešení a potom viac adresných riešení pre najviac zraniteľných?
- **Klimaticky segregovaná spoločnosť**: Adresná podpora bude prehĺbovať pocit nerovnosti v spoločnosti, nakoľko rovnosť=demokracia.
- Využime **existujúcu infraštruktúru**, nemusíme budovať všetko nanovo. Pri extrémnych horúčavách otvoriť verejné inštitúcie pre verejnosť a využiť terénnych pracovníkov na informovanie občanov. Príkladom môžu byť otvorené školy aj v letných mesiacoch - princíp solidarity.
- **Chýbajúce štatistiky**, ktoré by dali predstavu o chudobe na SK (viacdetné rodiny, rodičia samoživitelia, rozvodovosť, juh a východ Slovenska,...).
- Celková podpora, ktorá sa netýka len financií, ale aj potreby dozvedať sa.
- Vytvoriť **univerzálny kľúč**, v minulosti sa škola a škôlky stavali rovnako, dal by sa využiť univerzálny balíček pre potreby opravy. Školy nemajú odborné kapacity na riešenie obnovy budov a predsa sú tými, ktoré vymýšľajú, čo by potrebovali v rámci obnovy.

Pozitívne príklady:

- Využívať **energetické družstvá a spoločenstvá**, hoci sa o nich málo hovorí. Z prieskumov vyplýva, že až 70% ľudí by chcelo fungovať v takomto nastavení.
- Partizánske: Riešenia pripravovať **participatívne** - pre znižovanie odporu k opatreniam využij stretnutia, kde budú prizvaní tí, ktorí už majú po **transformácii**. Vypočítaj si plusy a mínusy danej transformácie.
- Použiť **dobré príklady zo zahraničia**.

3. Ochrana prírody a jej spoločenská hodnota; zelená transformácia vo svetle hodnôt

Ako efektívne komunikovať význam ochrany prírody v dobe sociálnych sietí a dezinformácií?

Synergia medzi ochranou prírody a zlepšovaním kvality života ľudí (rekreácia, zdravie, ekonomika).

Možnosti participácie občanov a komunít na ochrane prírody, ako aj na riešeníach v oblasti zelenej transformácie.

Kvalita života

- **Dobrá kvalita života** bez čistého životného prostredia neexistuje. V princípe platí, že pri zdravej prírode, máme zdravých ľudí, ktorí môžu viac pracovať a tým pádom bohatnú.
- **Environmentálna ekonomika** nám jasne ukazuje, že investície do prírody, ako je výsadba stromov, nie sú len nákladom, ale prinášajú významné finančné benefity. Stromy totiž zlepšujú kvalitu ovzdušia, zadržujú vodu, poskytujú tieň a zmierňujú účinky klimatických zmien. Napriek tomu mnohé mestá a obce si tento fakt neuvedomujú a často uprednostňujú krátkodobé zisky pred dlhodobou udržateľnosťou.
- **Ekologická ekonomika** ako sociálno-vedný prístup nám pripomína, že človek je neoddeliteľnou súčasťou prírody a nie jej pánom. Tento pohľad by mal byť základom pri rozhodovaní o využívaní prírodných zdrojov.
- **Výrub stromov** je často vykonávaný bez dostatočného informovania verejnosti. Obyvatelia sa tak často dozvedia o strate zelene až po dokončení výrubu. Magistráty by preto mali klásť väčší dôraz na participáciu občanov pri

rozhodovaní o zásahu do zelene. Pri výsadbe nových stromov by mali byť uprednostňované druhy s veľkou korunou, ktoré poskytujú viac tieňa a zlepšujú mikroklimu.

- **Zdravie a príroda sú úzko spojené.** Štúdie dokazujú, že pobyt v prírode má pozitívny vplyv na naše fyzické aj psychické zdravie. Preto by zdravotní projektanti mali pri navrhovaní nemocníc a iných zdravotníckych zariadení klásť väčší dôraz na prítomnosť zelene.
- **Každý má právo na zdravé a čisté životné prostredie.** Toto právo by malo byť zakotvené v zákonoch a dôsledne presadzované. Jedným z opatrení na ochranu životného prostredia by mohlo byť zvýšenie cien leteniek, ktoré by odrážalo skutočné náklady leteckej dopravy na životné prostredie.
- **Chránené oblasti** by mali byť rozdelené do cenových zón, pričom výnosy z vstupného by mali byť použité na ich ochranu a rozvoj.
- Je dôležité informovať verejnosť o problémoch, ktorým čelíme. Potrebujeme „**poslov zlých správ**“, ktorí nám priblížia vážnosť situácie a motivujú nás k zmene.
- Musíme sa pripraviť na **zmenu klímy**. Európa si zvykla na stabilné klimatické podmienky, ktoré sa však v budúcnosti zmenia. Musíme sa naučiť žiť s väčšou neistotou a prispôbiť sa novým podmienkam.
- Ekonomika založená na **nekonečnom raste je neudržateľná**. Musíme prehodnotiť naše spotrebiteľské návyky a podporovať udržateľné spôsoby života. Chýbajú nám zručnosti na základné prežitie, ktoré boli kedysi samozrejmosťou.
- Musíme sa zamyslieť nad tým, akú prírodu chceme zanechať **budúcim generáciám**. Klimatická zmena už ovplyvňuje naše životné prostredie a je pravdepodobné, že v budúcnosti budeme čeliť ešte väčším výzvam. Preto je dôležité vypracovať plány na adaptáciu na zmenu klímy, ako je napríklad skladovanie a hospodárenie s vodou.
- Ľudia musia mať jasnú predstavu o situácii a možných alternatívach. Len tak sa môžeme spoločne rozhodnúť, akú budúcnosť chceme.
- **Ochrana životného prostredia** je nevyhnutná pre našu budúcnosť. Musíme zmeniť naše myslenie a správanie a začať žiť v súlade s prírodou

Sociálne siete

- **Mladá generácia:** Sociálne siete sú prirodzeným prostredím mladých ľudí, ktorí sú ochotní venovať im značné množstvo času. Máme tu potenciál, aby sa cez mladých dostali správy k rodičom - ako kedysi fungovali ekotábory.
- Vysvetliť zložité témy jednoduchým a **zrozumiteľným spôsobom**.

- **Zamerať sa na úspechy** a inšpiratívne príklady ľudí, ktorí sa venujú ochrane životného prostredia (krátke videá).
- Informácia sa má ľudí dotknúť a splniť nejakú ich potrebu.
- Ľudia reagujú na klebety - sociálne siete zastávajú funkciu bulvárov a sú povrchné - šíria sa len rýchle správy, na druhej strane ľudia reagujú na ľudí - príbehy by mohli ísť cez obeť danej kauzy alebo cez ochranárov.
- Nesústrediť sa len na komunikáciu, ale venovať sa viac participácii.

Participácia

- **Participácia** by mala byť neoddeliteľnou súčasťou každého projektu, či už ide o iniciatívu samosprávy alebo štátu. Je to proces, ktorý umožňuje občanom aktívne sa zapájať do rozhodovania o veciach, ktoré sa ich bezprostredne týkajú.
- **Správnym postupom** by malo byť včasné zapojenie, zistiť na začiatku ich potreby, využiť mediátora a následne plánovať ďalšie kroky s odborníkmi. Nikdy nepostaviť občanov pred hotový projekt a netajiť informácie.
- Problém nastáva pri **regionálnych združeniach**, kde neprechádzajú projekty kvôli malej podpore.
- Zorganizovať upratovacie skupiny pre deti, ktoré potom apelujú na rodičov pre správne nakladanie s odpadmi.
- **Zbierať spojencov** na zelenú transformáciu aj cez odbory: spolupráca s pracujúcimi vo výrobe (vedia veľa o postupoch, greenwashingu, ...).
- **Potreba prestať brať ochranu prírody ako luxus ale brať ju ako podmienku bazálneho prežitia.**
- **Voda ako základný prvok prežitia** (o rekreácii a zdravom prostredí môžeme len snívať, ak nebude voda). Ako chceme komunikovať ochranu životného prostredia, keď pri existujúcich modeloch nám vychádza, že za dvadsať rokov bude na Slovensku stredomorská klíma - ako zabezpečiť bezpečné prostredie.
- Dažďová voda je legislatívne stále definovaná ako odpad, pokiaľ sa toto nezmení a nezačne sa riešiť ako budeme zbierať vodu a používať ju v čase sucha.

Príklady dobrej participácie (starosta má byť súčasť davu pri diskusií s obyvateľmi):

- **Viedeň:** Úspešný príklad participácie pri tvorbe novej štvrte Aspen, kde sa diskutovalo so všetkými obyvateľmi o všetkých aspektoch projektu.
- **Zelený štadión:** Aj keď to vyžadovalo viac stretnutí, napokon sa podarilo získať dostatočnú podporu obyvateľov pre projekt zozelenenia starého štadióna.

- **Paríž:** Pre zvýšenie pocitu sunáležitosti komunikovali s Parížanmi, čo by im pomohlo pri identifikácii s mestom. Na základe ich potrieb pripravili koncert filharmónie vonku v komunite ľudí.

4. Záchranné systémy a adaptácia na krízové situácie

Pripravenosť spoločnosti na prírodné katastrofy a krízové situácie spôsobené klimatickou zmenou. Prepojenie rôznych zložiek štátnych záchranných systémov, samospráv, organizácií občianskej spoločnosti.

Úloha záchranných systémov pri zmiernovaní dopadov klimatickej krízy na najzraniteľnejšie skupiny.

Prepojenie medzi klimatickými rizikami a stratégiami na ich zvládanie (komunitná spolupráca, verejné politiky). Úloha miestnych samospráv v budovaní záchranných systémov a komunitnej odolnosti.

Záchranné systémy

- **Nedostatočná pripravenosť na krízové situácie** je na Slovensku vážnym problémom. **Najvyšší kontrolný úrad** vo svojich hodnoteniach jednoznačne konštatuje, že súčasný systém civilnej ochrany a krízového riadenia je nefunkčný a vyžaduje zásadné zmeny.
- **Chýbajúce záchranné systémy:** Slovensko nemá vybudované účinné záchranné systémy, ktoré by boli schopné reagovať na rôzne typy kríz, od prírodných katastrof až po technologické havárie.
- **Nedostatočná koordinácia:** Chýba jasná a efektívna koordinácia medzi štátom, samosprávami a ďalšími zložkami záchranného systému. Pri absencii krízového plánu, si každý pomáha v krízovej situácii ako vie, je tu potreba napr. zladíť dobrovoľných hasičov, štátne silové zložky a MVO.
- **Samosprávy** často nemajú k dispozícii kvalitnú analýzu územia na úrovni obce, kraja a štátu, nemajú zmapované riziká. Možným problémom je aj problém s financiami a výmena starostov každé 4 roky.
- Podľa **Zákona o civilnej ochrane** si každá župa môže zriadiť krízový fond územnej samosprávy, no nikto ho nepoužíva - využíva sa iba v jednej župe (TT)
- **ZMOS** môže pomôcť/poradiť samosprávam. Taktiež Enviromentálny fond by mohol financovať konferencie o krízovom manažmente. Ovzdušie a povodne by mohli byť pilotnou témou.
- **SHMÚ** má povinnosť zo zákona informovať cez médiá občanov pri výstrahách pred vetrom a počasím.

- Málokto vie o spolupráci SHMÚ s **úradom verejného zdravotníctva** - implementácia odporúčaní z hľadiska ochrany zdravia (a vplyv na zdravie) do všeobecných informácií pre obyvateľstvo na web stránke SHMÚ.
- Existuje **Analýza územia** z hľadiska možných mimoriadnych situácií, je to dokument, ktorý má okresný úrad a mali by v ňom byť aj informácie o klimatických rizikách - no málokto o ňom vie a používa ho.
- Psychológovia zo **SAV** pracujú na vyhodnocovaní, do akej miery pripisujú ľuďa výkyvy počasia klimatickej zmene, a či sa vnímanie mení, ak má niekto osobný zážitok s prírodnou katastrofou, a či na to potom tie záchranné systémy reflektujú.
- **Zvýšiť povedomie** verejnosti o rizikách spojených s extrémnymi poveternosťnými podmienkami. Ľudia by mali byť pripravení na rôzne scenáre a vedieť, ako sa správať v prípade núdze. Dôležité je naučiť ich, ako zostaviť núdzový batoh, ako sa evakuovať a kde nájsť bezpečné útočisko.
- **Zmapovať zraniteľné skupiny:** Je potrebné zmapovať, koľko ľudí v obci patrí k zraniteľným skupinám (seniori, ľudia s zdravotným znevýhodnením) a zabezpečiť pre nich špeciálnu starostlivosť.
- **Adaptovať mestá a obce:** Mestá a obce by mali byť prispôsobené na zmenu klímy. To znamená napríklad vysádzať viac zelene, zadržiavať dažďovú vodu, budovať zelené strechy a využívať odolnejšie materiály.
- **Ochrana pracujúcich:** Ľudia pracujúci v exteriérových podmienkach, najmä v horúcich letných dňoch, potrebujú špeciálnu ochranu.
- **Využívanie komunitných zdrojov:** Komunitné sestry a ďalší aktéri v komunite môžu zohrať dôležitú úlohu pri informovaní a pomoci obyvateľom.
- **Krízové štáby** obcí by mali byť pravidelne zvolávané a pripravené reagovať na akúkoľvek krízovú situáciu.
- **Zohľadnenie špecifických potrieb:** Je potrebné zohľadniť špecifické potreby rôznych skupín obyvateľstva, vrátane marginalizovaných skupín ako sú napríklad rómske komunity (strach zo záplav a zosuvov, problémom sú tiež vlny horúčav).
- PZ - CEPA robili 5 rokov dozadu výskum o tom, akým spôsobom informujú médiá o **extrémnych výkyvoch počasia**. Zistili, že o katastrofách médiá vedia informovať, no málo sa prepája spôsob, akým žijeme s tým, čo sa deje. Súčasťou by malo byť informovanie, že to nie je žiadny živel, ale naše konanie a správanie sa ako spoločnosti. Príkladom by mohla byť relácia "Pozor zákruta", v ktorej sa dlhodobo podporuje fosílny biznis - relácia v prime time, je škodlivá - mali by sme ju nahradiť reláciou o dopadoch nášho správania sa na živelné pohromy.

- Dôraz na identifikáciu relevantných autorít a **osobnú motiváciu** - každý si v tom musí nájsť ten svoj záujem/svoju potrebu.

Konkrétne príklady:

- **Slovnaft:** Počas havárie v Slovnafte prevzala komunikáciu s verejnosťou priamo spoločnosť, zatiaľ čo štát a mesto boli pasívne.
- **Pandémia COVID-19:** Zatiaľ čo niektoré regióny (napr. Bratislavský kraj) dokázali rýchlo reagovať, štát ako celok bol v organizácii opatrení neefektívny. Hoci COVID odznel, nezískali sme ponaučenie pre potreby krízového riadenia.
- **Smogové situácie:** Obyvatelia obcí postihnutých smogom často nie sú včas informovaní (Oščadnica). Bohužiaľ sa používa formulka "Nebudeme šíriť paniku".
- **Záplavy:** Aj keď varovné SMS systémy fungujú, chýba systém varovania pre ďalšie typy kríz, ako sú napríklad smogové situácie.
- Na niektorých **školách** informovanie prostredníctvom SMS správ funguje (riadia si to školy).
- **V zahraničí** sú napríklad aplikácie, ktoré posielajú výstrahy (zo siete verejného zdravotníctva). Vo Viedni dostal občan SR SMS od veľvyslanectva SR o povodniach v SK jazyku/ v New Yorku dostávajú obyvatelia od polície SMS info, že sa v blízkosti stal kriminálny čin a treba sa tej oblasti vyhnúť/ pri povodniach v Čechách prinášali non-stop aktuálne informácie v správach, informácie v telefónoch, v televízii - ľudia mohli vyhodnocovať ako sa zachovať a čo treba robiť.
- Vo svete existuje tzv. parametric insurance (fond, do ktorého všetci v malom prispievajú) a ak sa naplnia určité klimatické parametre, majú okamžité plnenie (vyplatenie) - to isté v poľnohospodárstve (fond, do ktorého prispievajú všetci).
- **V Aténach** v horúčavách otvorili pre verejnosť klimatizované telocvične a verejné priestory, kde chodili terénni pracovníci, informovali ľudí a pomáhali im.

5. Ekonomika a spravodlivosť v zelenej transformácii

Zelené financovanie pre všetkých: Ako môžu finančné systémy podporovať nielen ekologické inovácie, ale aj sociálnu spravodlivosť? (napr. inkluzívne zelené investície, dostupné financovanie pre zraniteľné skupiny).

Spravodlivé rozdelenie záťaže: Ako nastaviť ekonomické mechanizmy, ktoré primerane zaťažia najväčších znečisťovateľov a podporia tých, ktorí sú najviac zasiahnutí? (napr. progresívne uhlíkové dane, poplatky za nadspotrebu).

Odolná a férová ekonomika: Aké nástroje môžu zmierniť ekonomické dopady klimatickej krízy na zraniteľné skupiny a zároveň podporiť regeneratívne hospodárstvo?

- **Rast** je najväčší problém, ktorý sa nedá garantovať a malo by sa k nemu začať inak pristupovať.
- **Environmentálne životné minimum:** Štát musí garantovať prístup k vode všetkým občanom (nielen minimum ale aj maximum).
- Metodologicky racionalizmus. **Šovinizmus blahobytu** (Habermas) - viac zdieľať a nežiť na úkor ďalších generácií.
- **Zmena vzorcov spotreby:** Celá ekonomika by mala byť sociálna, environmentálne spravodlivá. Pokiaľ je garantované právo na zisk, nie je možné dosahovať zisk bez znečisťovania.
- Máme nespravodlivo lacné neekologické spôsoby dopravy (letenky vs. vlaky).
- Západ žije na úkor zvyšku sveta. **Žijeme na úkor ďalších generácií** tzv. klimatický apartheid podľa vysokého komisára OSN. Globálny juh necháme vymrieť.
- Slovensko nevyužilo posledných 30 rokov na transformáciu, likvidujú sa verejné služby, rušia sa trate a pod.
- **Sféra výroby** je zásadná pre sociálno ekologickú transformáciu. Je potrebné baviť sa s ľuďmi zo sektorov, ktoré znečisťujú životné prostredie popri zameraní sa na stratégiu komunikácie či marketingu klimatickej zmeny. Je dôležité zmapovať terén, kde vznikajú problémy, kde ich už hasíme a na ktoré by sa bolo potrebné zamerať
- Schéma zameraná na chudobu, keďže nie sú kapacity na riešenie tých najchudobnejších komunít.

- Nastavovať pravidlá pre znečisťovateľov, jednotlivci až tak neprispievajú. Pri lokálnych firmách majú ľudia lepší vzťah k zamestnávateľovi a tomu, aké dopady vytvára na okolie.
- Cieľ je na samotný rast a nie na jeho formu - sociálne inovácie by mali ísť zdola.
- Hlavným problémom je pretrvávajúca **dogma ekonomického rastu**, ktorá ovláda verejné politiky. Tento prístup je neudržateľný a vedie k zvyšujúcej sa nadprodukcii, najmä v oblasti spotrebného tovaru, ale aj potravín. Pokiaľ nedôjde k zásadnej zmene smerovania, systém nevyhnutne narazí na svoje limity.
- **Neexistuje zelený rast.** Úplne základný princíp je opustenie od neustáleho rastu.
- Zamerať sa na ekonomiku na **princípe dostatočnosti**.
- Ekonomika - málo sa hovorí o distribúcii (veľká koncentrácia bohatstva, trápí celý svet), na čo tu máme túto ekonomiku - pre koho je (toto je distribúcia).
- Sociálna dogma pri ktorej sú rôzne teórie koľko hodín vie človek týždenne pracovať, hoci to nevedie k efektívnosti pri zvyšovaní odpracovaného času.
- **Ekonomika dostatočnosti:** Nemerať spokojnosť ako rast HDP.
- Nahrádzame zlé praktiky **pseudo riešeniami** a pritom strácame čas. Príkladom je automobilový priemysel na Slovensku, v prvom rade by sme mali znížiť počet áut a potom ich nahradiť elektrickými. Bavíme sa o dekarbonizácii ale nechceme menej vyrábať alebo chceme viac obnoviteľných zdrojov ale na rovnakú výrobu.
- Dať si pozor, aby sa **sociálno klimatický plán** nenaplnil pseudo riešeniami a mal skutočné prínosy.
- **Udržateľná ekonomika:** Zaujímavý aspekt, ktorý treba brať do úvahy, je, že dopyt je závislý od ponuky, a preto je potrebné zamerať sa na udržateľnú ekonomiku, pričom súčasná situácia tomu nepomáha; je nevyhnutné diferencovať pomoc a budovať odolnú a férovú ekonomiku, keďže povinnosťou vyspelého sveta je pomôcť, čo vieme už desiatky rokov, no doteraz sa v tomto smere veľa neurobilo.
- Spravodlivosť je pekná sociálna téma, ktorá musí byť podporovaná aj **pozitívnou diskrimináciou**; ideálnym stavom by bolo klastrovať znečisťovateľov a zároveň zabezpečiť spravodlivosť v oblastiach, ako je menštruačná a zdravotná chudoba, aby si ľudia mohli efektívne nárokovať svoje práva. Ak by sa určitá vrstva spoločnosti vzbúrila pre pocitovanú nespravodlivosť, je potrebné zabezpečiť týmto ľuďom adekvátnu podporu.

Príklady z praxe:

- Vyspelejšie krajiny majú postavenú silnú ekonomiku na stredných podnikoch.
- **ESG** prispievajúca k spoločenskej zodpovednosti. Dať si ale pozor na greenwashing.
- V Rakúsku sa veľké podniky skladajú do fondu, ktorý ide na podporu energeticky chudobným obyvateľom.

Očakávania a úlohy

- Organizácia ďalších podujatí, ktoré už budú zamerané na konkrétnu tému. Téma sa prediskutuje z rôznych strán a inštitúcií.
- Zapojiť do podujatí širší okruh stakeholderov, ako je biznis a samosprávy a zahrnúť aj novú skupinu - študenti, ktorí sú mladou cieľovou skupinou (prepojenie s pilotným vzdelávaním).
- Je veľa tém a agend - neduplovať sa, ale synergizovať. Zosieťovať sa aj mimo územia SK (napríklad regionálna konferencia vo Viedni - september 2025).
- Energia je limitovaná, je dôležité zamerať sa na to, čo je najefektívnejšie využiť ako prvé (fondy, vzdelávanie,..) a zväziť to z pohľadu verejnosti vs. rozhodovateľov.
- Politická vôľa nie je veľmi naklonená týmto témam, preto by bolo dobré už teraz pracovať na materiáloch, mať predpripravené postupy, aby sme nestrácali čas pri príchode novej vlády.
- Governance: Viac sa venovať "občianskej náuke" čo je úloha štátu, samospráv - aké sú naše očakávania.
- Ponáhľajme sa s riešeniami, nemáme už dosť času. V septembri je podujatie UNEP: možnosť presieťovať sa a zúčastniť sa.
- Rozšíriť komunikáciu aj na samosprávy, osvietené firmy - benchmarking, fakulty, kde vieme prepojiť rôzne odborové prístupy k téme klimatickej krízy.
- V súčasnosti prebiehajú hovory k Sociálno-klimatickému fondu, môžete sa zapojiť do pracovnej skupiny (Kontakty: melichar@priateliazeme.sk andrea.figulova@gmail.com).
- K regionálnym kapacitám kontaktujte Juraja Zamkovského (zamkovsky@priateliazeme.sk).
- Zo stretnutia vznikli úlohy: Zdieľanie kontaktov, zaslanie zápisu a PPT panelistov a panelistky.

Prílohy

Tomáš Chabada: Čo si myslia o klimatických opatreniach chudobní a zraniteľní?

Čo si myslia o klimatických opatreniach chudobní a zraniteľní?

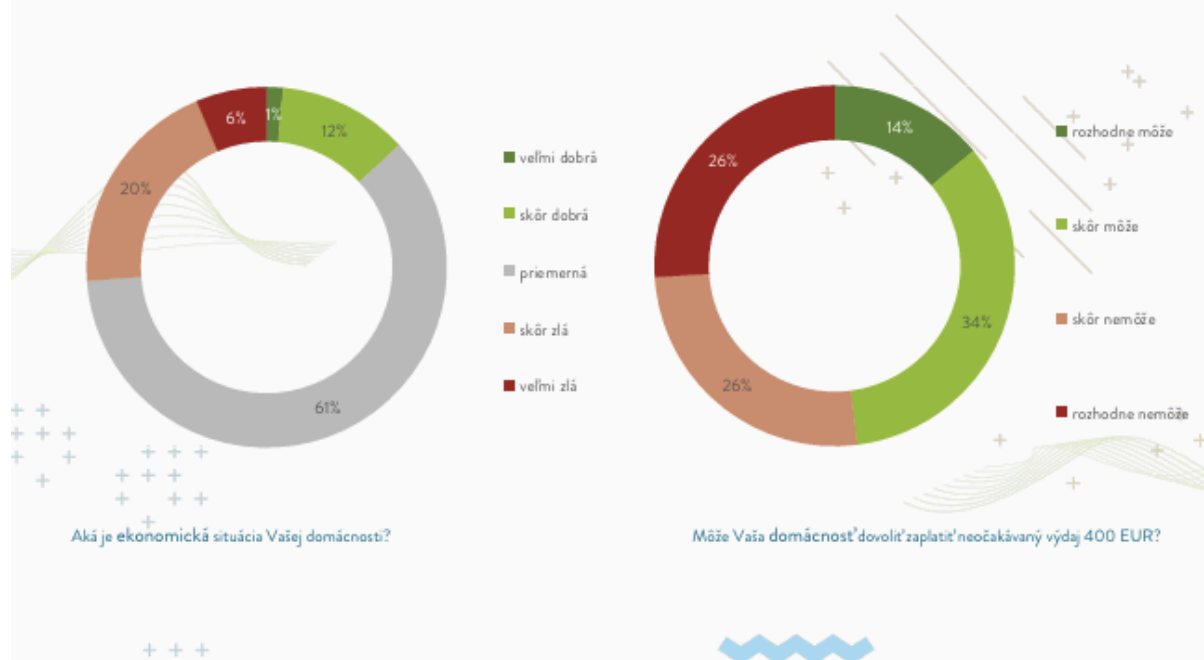
Mgr. Tomáš Chabada, Ph.D.
Institut 2050

Naše výskumy v ochrane klímy

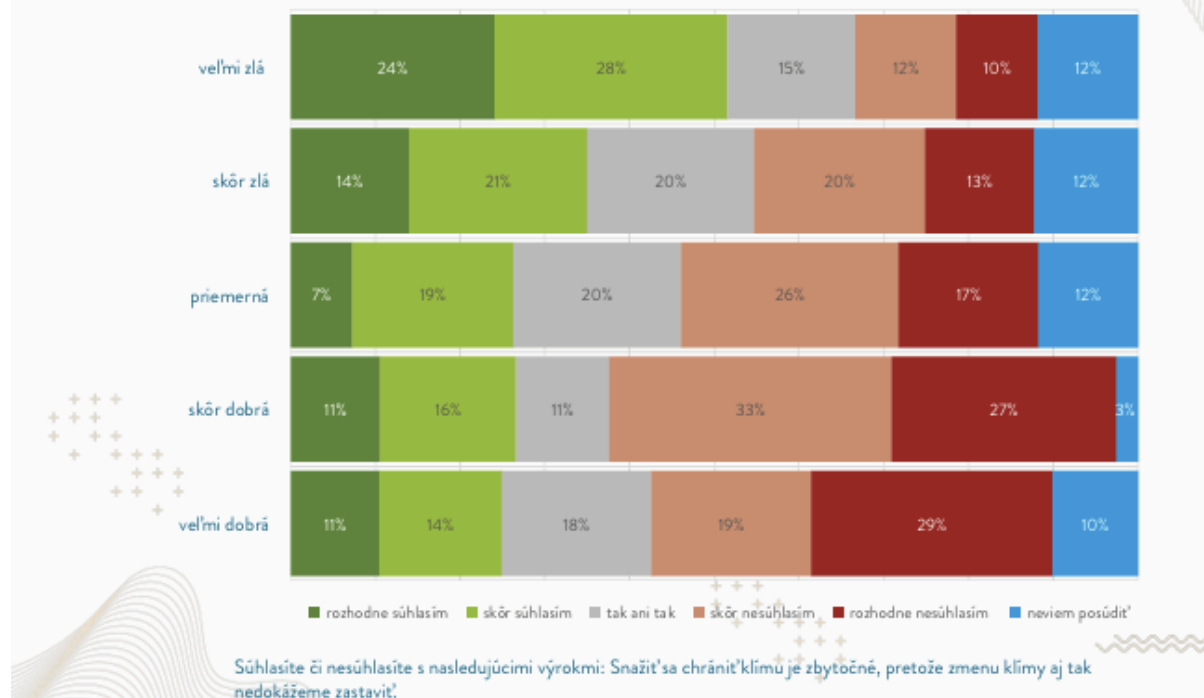
- Česká veřejnost a změna klimatu 2015
- České klima 2021
- Česká (ne)transformace 2022
- Energetické profily českých domácností
- Energetické profily slovenských domácností 2023
- Slovenská klíma 2022
- Slovenská klíma, transformácia a Green Deal 2023
- České klima 2024

+ okrem uvedených reprezentatívnych výskumov verejnej mienky na Slovensku a v Českej republike aj ďalšie kvalitatívne a experimentálne štúdie

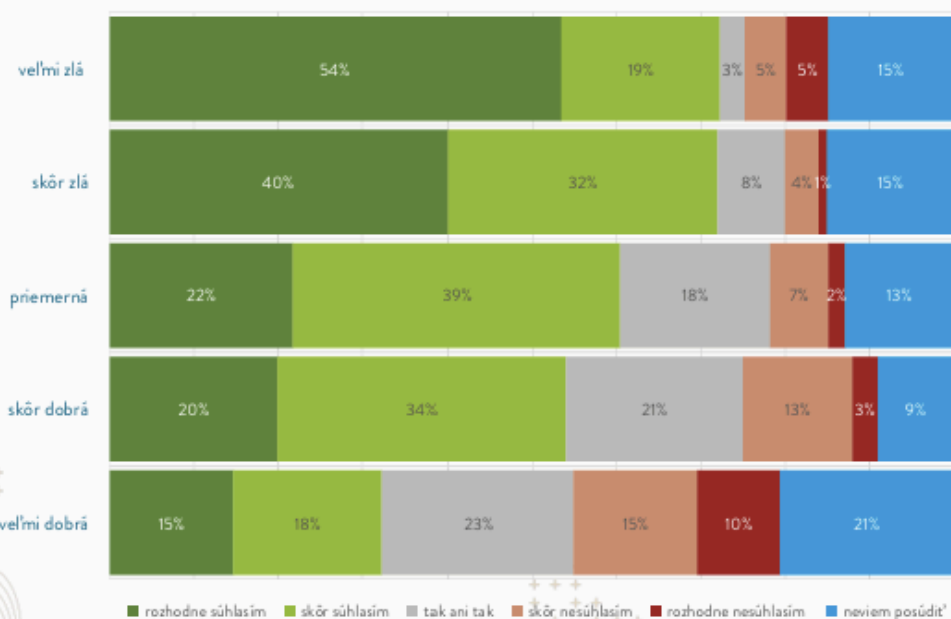
Ekonomická situácia slovenských domácností

Snažiť sa chrániť klímu je zbytočné, pretože zmenu klímy aj tak nedokážeme zastaviť

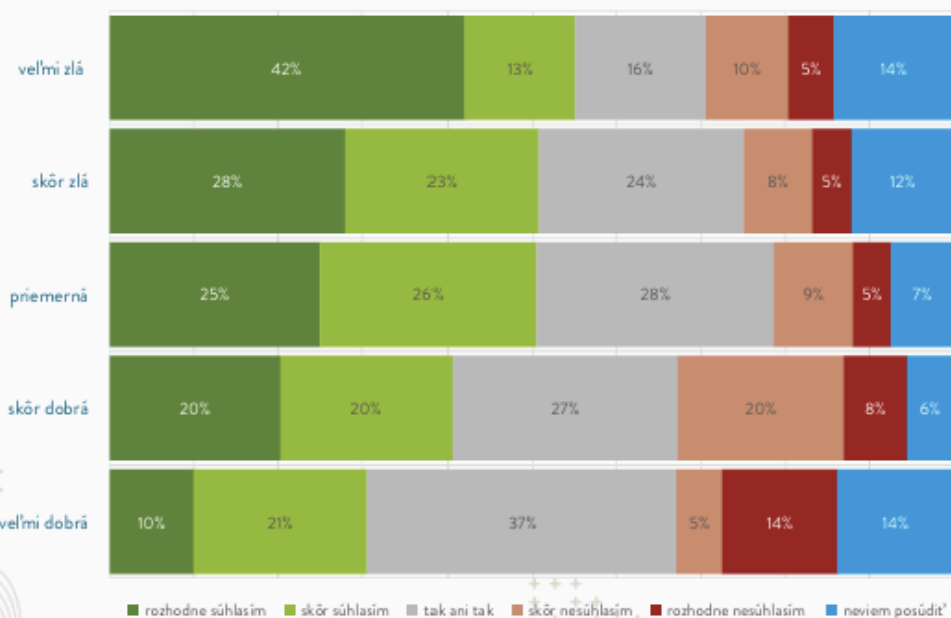

Ochrana klímy prinesie bežným ľuďom na Slovensku iba ďalšie zdražovanie

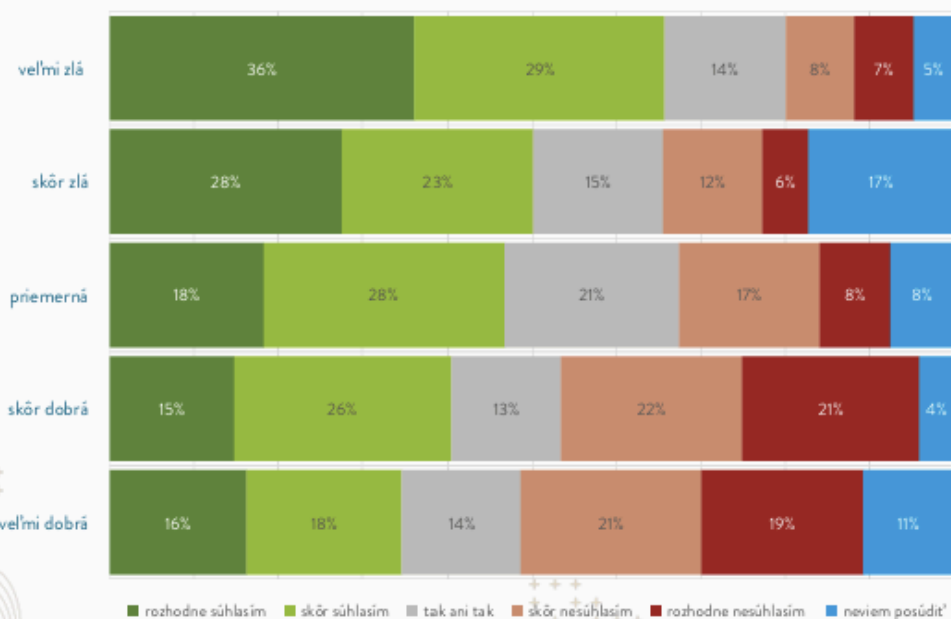
Súhlasíte či nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmí: Ochrana klímy prinesie bežným ľuďom na Slovensku iba ďalšie zdražovanie.

Jazdiť autom so spaľovacím motorom je moje ľudské právo a nenechám sa nikým obmedzovať

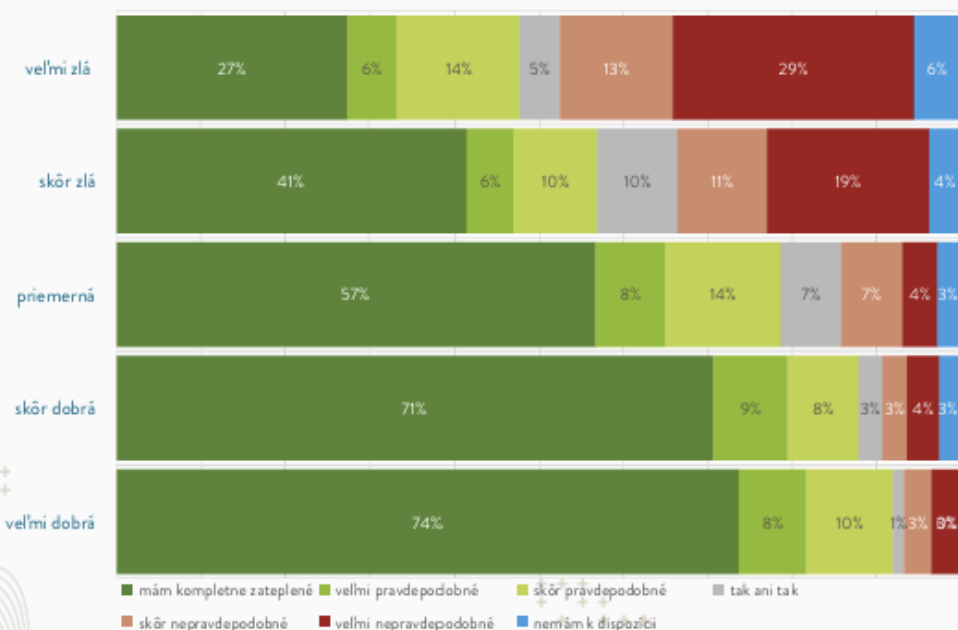
Súhlasíte či nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmí: Jazdiť autom so spaľovacím motorom je moje ľudské právo a nenechám sa nikým obmedzovať!

Ochrancovia klímy sa snažia diktovať druhým ľuďom ako majú žiť

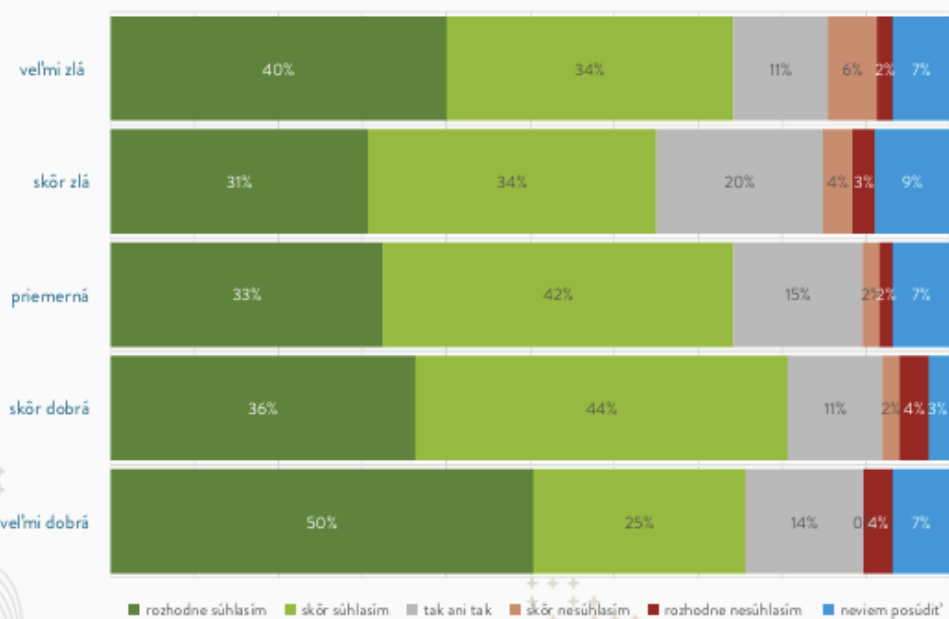
Súhlasíte či nesúhlasíte s nasledujúcimi výroky: Ochrancovia klímy sa snažia diktovať druhým ľuďom ako majú žiť.

Pravdepodobnosť, že by ste do budúca zateplili svoje bývanie

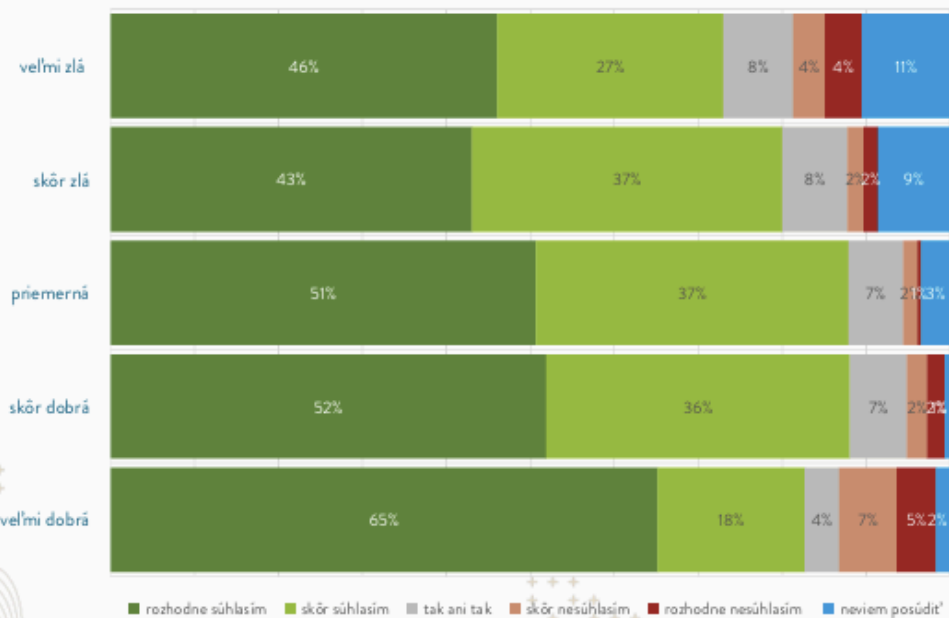
Súhlasíte či nesúhlasíte s nasledujúcimi výroky: Jazdiť autom so spalovacím motorom je moje ľudské právo a nenechám sa nikým obmedzovať!

Tvárou v tvár hrozbe zmeny klímy musíme zachrániť budúce generácie

Súhlasíte či nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmí: Tvárou v tvár hrozbe zmeny klímy musíme zachrániť budúce generácie

Súhlas s ekonomickou podporou obnoviteľných zdrojov energie

Do akej miery súhlasíte s nasledujúcimi krokmi, ktoré by mohlo urobiť Slovensko: ekonomicky podporovať obnoviteľné zdroje energie

Ako nahrádzať uhlie a zemný plyn vo vykurovaní?

Matej Fabšík

Výzvy
aktuálnych
systémov
CZT

Hlavné problémy:

- **Závislosť na fosílnych palivách** – uhlie a zemný plyn dominujú.
- **Predimenzované kapacity** – plytvanie zdrojmi.
- **Zastaralá infraštruktúra** – vysoké tepelné straty.

Dopady na obyvateľov:

- Vysoké náklady na vykurovanie.
- Nepružnosť voči krízam, napr. pri výkyvoch cien plynu.

Ako sme na
tom v
Partizánsko
m ?

Východisko
– CZT 4.
generácie

Charakteristiky:

- Nízkoemisné, viaczdrojové vykurovacie systémy.
- Inteligentné technológie (smart grid, tepelná akumulácia).
- Vysoká flexibilita a prispôbitelnosť.

Prínosy:

- Predvídateľné ceny tepla.
- Udržateľnosť – zníženie emisií a závislosti od fosílnych palív.

Viaczdrojová základňa v Partizánskom

Hlavné zdroje energie:

Biomasa – efektívne využitie miestnych zdrojov drevnej štiepky.

Geotermálna energia – potenciál vrtov (napr. FGTZ-2).

Slnčná energia – fotovoltaické systémy na nevyužitých plochách.

Odpadové teplo – využitie čistiarň odpadových vôd.

Cieľový mix: Minimalizovať fosílna palivá, maximalizovať obnoviteľné zdroje.

Finančné aspekty a stabilita systému

Efektívne financovanie:

- Využitie grantov a podporných programov (napr. Just Transition Mechanism).
- Zníženie emisných poplatkov prostredníctvom OZE.

Stabilita cien:

- Lokálne zdroje = nezávislosť od volatilných svetových trhov.

Sociálny rozmer transformáci e

Energetická chudoba:

- Nižšie náklady na teplo zlepšujú dostupnosť vykurovania pre zraniteľné skupiny.
- Príležitosť zvyšovania energetickej efektívnosti domácností

Edukácia spotrebiteľov:

- Poradenstvo v oblasti energetickeho manažmentu bytov
- Podpora nízko teplotných vykurovacích systémov.

Realizované kroky v Partizánsko m

Rekonštrukcie:

- Prepojenie biomasových kotolní s ostatnými systémami.
- Modernizácia plynových kotolní – vyššia účinnosť výkonovej zálohy
- Nové rozvody tepla

Pilotné projekty:

- Geotermálne tepelné čerpadlá.
- Fotovoltické panely na bývalej skládke.
- ČOV – odpadové teplo
- Odpadové teplo z 3.strán
- Akumulácia tepla

Záver – Náš príspevok k udržateľnosti

Vízia do budúcnosti:

- Plne dekarbonizované CZT.
- Odolnosť voči energetickým krízam.

Odporúčanie pre iné mestá:

- Dôkladná analýza lokálnych zdrojov.
- Viacdrojové systémy ako cesta k udržateľnosti.

Participatívna tvorba sociálnych inovácií v MRK

Zapojenie MRK do procesu zelenej transformácie a riešenie energetickej chudoby a ďalších výziev v oblasti udržateľného rozvoja v rámci projektu „GRIP“ - Green Roma Inclusion and Participation

Jakub Csabay
Bratislava 05/12/24

Zapojenie rómskych komunít do procesu zelenej transformácie prostredníctvom sociálnych inovácií

- Medzisektorová spolupráca s miestnou samosprávou a súkromným a mimovládny sektorom
- Riešenie hlavných bariér pre miestny rozvoj:
 - materiálno-finančné zdroje
 - personálne kapacity
 - plánovanie a dostupnosť dát pre tvorbu politík
- Pochopenie transformácie nielen ako procesu riešenia klimatických výziev, ale rovnako tak sociálnych a ekonomických

Participatívny akčný výskum v MČ Luník IX.

- Spolupráca medzi FSEV, UK/RESDI-EDUSOC; Priatelia Zeme-CEPA; MČ Luník IX; Innovative Energy:
- Situačná štúdia (Csabay a Teru, 2022a)
- Pilotný energetický audit (Uhrík a Vilga, 2022)
- Štúdia uskutočniteľnosti (Csabay a Teru, 2022a)
- Zhodnotenie projektu prestupného bývania s ohľadom na energetickú efektívnosť (2023)
- Materiálna pomoc ohľadom vykurovania spoločne s osvetovými aktivitami pre Mašličkovo (2023)
- Aktuálne a ďalšie kroky:
- Partnerská tvorba rozvojového plánu MČ so silným komponentom udržateľnosti
- Biznis plán pre vytvorenie sociálne podniku v partnerstve so samosprávou do konca roku 2024 (s plánovaným založením v prvej polovici roka 2025)
- Príprava ďalších intervencií (napr. mikropôžičkový program na svojpomocné renovácie bývania)

Zdroj: Csabay a Teru (2022) na základe Ivan et al. (2018)

Metodika akčného výskumu projektu SERIGO

mapovanie kapacít a potrieb lokality a miestnej komunity (majetok v správe obce, príležitosti poskytovania služieb miestnym firmám a pokrytia potrieb verejných služieb, napr. školské obedy)

príprava rozvojového plánu a biznis plánu pre obec

spolupráca a komunikácia s miestnymi partnermi (zamestnávateľia, VÚC, susedné mestá, MVO)

Metodika akčného výskumu projektu SERIGO

Riešenie výziev zraniteľných skupín vo vidieckych oblastiach v 8 európskych krajinách

Na Slovensku marginalizovaných rómskych komunít a obec Ostrovany ako partner pilotného projektu

serigo

FAKULTA SOCIÁLNYCH
A EKONOMICKÝCH VIED
Univerzita Komenského
v Bratislave

Funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Research Executive Agency (REA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Andrea Figulová: Sociálno-klimatické opatrenia v zariadeniach sociálnej starostlivosti.

Mozaika sociálno-klimatických riešení

Andrea Figulová a Juraj Melichár

5.12.2024 Klimatická kríza ako spoločenský problém

1

Adresnosť Sociálno - klimatického fondu

- Definícia Energetickej chudoby
- (ne)Definícia domácnosti/mikro – podnikov
- Otázka spolufinancovania opatrení
- Potreba zvyšovať informovanosť zraniteľných domácností

2

Mozaika sociálno klimatických riešení

Bytový dom vo Veľkom Krťiši

60 ľudí - 14 bytov

ekonomický variant svojpomocne: 31 412 €

variant maximálnych úspor: 287 323 €

teda 523 € - 4789 € na osobu;

Dom Charitas Sv. Vincenta de Paul vo Vyšnom Slavkove

15 klientov

ekonomický variant: 14 000 €

variant maximálnych úspor: 178 000 €

teda 934 € - 12 000 € na osobu;

Mozaika sociálno klimatických riešení

Bytový dom Hrebendova na Luníku IX v Košiciach

48 bytov; (odhad 192 osôb)

ekonomický variant 107 000 €

max. úspora 1 006 337 €

teda 2230-20965 € na byt /

cca 558 € - 5242 € na osobu

Prestupné bývanie na Luníku IX.

CENTRUM DORKA Košice

125 klientov / rodiny bez domova

ekonomický variant : 106 852,32€

variant maximálnych úspor: 242 742,57 €

teda 855 € - 1942 € na osobu;

Ďakujem. Otázky do diskusie?

Fotografie: archív Priateľov Zeme-CEPA, RESDI, Slovenská katolícka charita, Nadácia DEDO, mestská časť Luník IX.

Občianske združenie Priatelia Zeme-CEPA ďakuje za finančnú podporu od Európskej únie a Európskej klimatickej nadácie. Za obsah tohto podujatia zodpovedajú Priatelia Zeme-CEPA. V žiadnom prípade nereprezentujú oficiálne stanovisko Európskej únie, CINEA ani iných donorov.

